

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 607 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI.....	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELI	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI.....	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherari o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI.....	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodov Tal'at Normurod o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIқ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

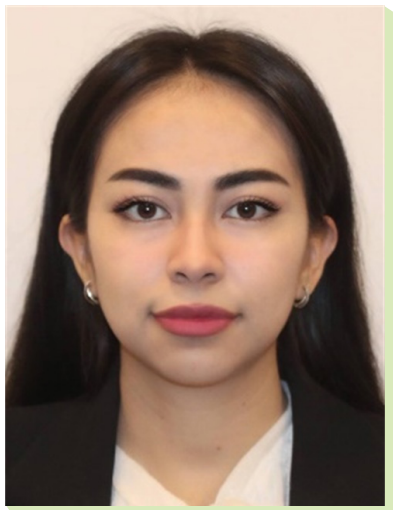
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKIOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	

BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH

Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank moliya akademiyasi
Davlat moliyaviy nazorati va auditi yo'nalishi
magistratura bosqichi tinglovchisi
"O'zmilliybank" AJ Bosh ofisi Xizmat ko'rsatish
va sotuvni tashkil etish departamenti 1-toifali mutaxassisi

Annotatsiya. Ta'lim va sog'liqni saqlash kabi davlat budjetidan mablag' oluvchi tashkilotlarda budjetdan tashqari mablag'lar hisobini yuritish va ichki audit mexanizmi muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada O'zbekistonda 2024–2025-yillarda budjet tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag'lar hisobiga oid amaliyot tahlil qilinadi. Shu bilan birga, ichki audit tizimini takomillashtirishga yo'naltirilgan metodologik yondashuvlar hamda boshqaruvni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi. Nazariy jihatdan davlat budjeti va budjet tizimi bo'yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilinib, amaliy misollar orqali mavjud bo'shliqlar va xatarlar aniqlanadi. Tadqiqot natijalari tashkilotlarda budjetdan tashqari mablag'larning nazorati, hisob yuritilishi va ichki audit tashkiliy mexanizmining samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan takliflarni o'z ichiga oladi. Ushbu tadqiqot davlat boshqaruvi va moliyaviy nazorat sohasidagi ilmiy-amaliy masalalarga hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: budjet tashkilotlari, budjetdan tashqari mablag'lar, ichki audit, moliyaviy nazorat, O'zbekiston, hisob yuritish.

Abstract. In budgetary organisations funded by the state — such as those in education and healthcare — the accounting of off-budget funds and the internal audit mechanism holds significant importance. This article analyses the practice of accounting for extra-budgetary funds in Uzbekistan during the 2024–2025 period and proposes methodological approaches and management enhancements to the internal audit system. From a theoretical perspective, it examines the normative-legal framework of the budget system and employs empirical examples to identify gaps and risks. The research findings include recommendations aimed at improving the oversight, accounting and internal audit organisational mechanism of extra-budgetary funds within budgetary entities. The study contributes to the scholarly-practical discourse on public administration and financial control.

Key words: budgetary organisations, extra-budgetary funds, internal audit, financial control, Uzbekistan, accounting.

Аннотация. В государственных бюджетных организациях — например, в сфере образования и здравоохранения — ведение бухгалтерского учёта внебюджетных средств и механизм внутреннего аудита имеют ключевое значение. В данной статье проводится анализ практики учёта внебюджетных средств в Узбекистане за период 2024–2025 гг. и предлагаются методологические подходы и управленческие улучшения для системы внутреннего аудита. С теоретической точки зрения рассматривается нормативно-правовая база бюджетной системы, с эмпирическими примерами выявляются пробелы и риски. Результаты исследования включают рекомендации по повышению эффективности надзора, учёта и организационного механизма внутреннего аудита внебюджетных средств в бюджетных организациях. Работа является вкладом в научно-практическую дискуссию по вопросам государственного управления и финансового контроля.

Ключевые слова: бюджетные организации, внебюджетные средства, внутренний аудит, финансовый контроль, Узбекистан, учёт.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida davlat moliya tizimini modernizatsiya qilish, budget jarayonlarini ochiqlik va shaffoflik tamoyillari asosida boshqarish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-oktyabrdagi ““Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-6079-son¹ Farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Davlat organlari va tashkilotlarining ichki audit xizmati to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida”gi 2022-yil 1-avgustdagi 416-son² qarorlarida budget tashkilotlarida moliyaviy nazoratning yangi mexanizmlari, jumladan ichki auditni xalqaro standartlarga mos holda tashkil etish vazifalari belgilangan.

Budget tashkilotlari faoliyatining moliyaviy barqarorligi nafaqat davlat budgeti hisobidan, balki budgetdan tashqari manbalar hisobidan ham ta'minlanadi. Ushbu mablag'lar o'z mohiyatiga ko'ra davlat mulkini samarali boshqarish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dasturlarini moliyalashtirish, shuningdek muassasalarning mustaqil tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin tutadi. Shu bois, budgetdan tashqari mablag'lar hisobi, ularning maqsadli sarflanishi va samaradorligini oshirish davlat moliyasini boshqarish tizimida ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda budgetdan tashqari mablag'lar hajmi davlat budgeti xarajatlarining o'rtacha 14–15 foizini tashkil etgan, bu esa ularning iqtisodiy ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Ichki audit tizimi esa budget tashkilotlarida moliyaviy intizomni mustahkamlash, budgetdan tashqari mablag'larning maqsadli sarflanishini nazorat qilish va korrupsiya xavfini kamaytirishning eng samarali vositalaridan biridir. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro moliya institutlari — Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) va OECD tomonidan ilgari surilgan Public Financial Management (PFM) tamoyillariga muvofiq ichki audit tizimini takomillashtirish zarurati dolzarb masalaga aylanmoqda.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, O'zbekistonda davlat moliya boshqaruvining yangi bosqichi — raqamlashtirish va auditni avtomatlashtirish jarayonlari — budgetdan tashqari mablag'lar hisobini yuritish hamda ularning harakatini nazorat qilishda shaffoflikni ta'minlash uchun yangi yondashuvlarni talab etmoqda. Shu bois, ushbu maqolada budget tashkilotlarida budgetdan tashqari mablag'lar hisobi va ichki auditni takomillashtirishga doir nazariy-amaliy asoslar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy tahlil qilinadi.

Tadqiqotning maqsadi — budget tashkilotlarida budgetdan tashqari mablag'larning hisobini yuritish va ichki audit tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Maqolada budgetdan tashqari mablag'larning shakllanish manbalari, ularning hisobga olinishi, sarflanish mexanizmlari, ichki audit nazorati hamda xalqaro tajribalar asosida takomillashtirish yo'nalishlari keng yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzu bo'yicha nazariy va me'yoriy poydevor avvalo Budget kodeksidagi ta'rif va normalarga tayanadi. Unda “budget tashkilotlari budgetdan tashqari jamg'armalar” — “qonunchilikda nazarda tutilgan manbalar hisobidan shakllanadigan mablag'lar” sifatida belgilangan. Kodeks ijro intizomi va hisobdorlikni ta'minlaydigan vazifalarni ham aniq ko'rsatadi. Xususan, “budget tashkilotlari budgetdan tashqari jamg'armalarining ijrosi” ularning o'z mas'uliyati ekanini qayd etadi.

Amaliy reglamentlar kesimida 2971-sonli “Buxgalteriya hisobi hisobotlari to'g'risidagi nizom” debitor/kreditor qarzlarni davlat budgeti bilan bir qatorda budgetdan tashqari mablag'lar kontekstida ham umumlashtirish talabini belgilaydi. Bu esa alohida nazoratning zarurligini ko'rsatadi. Tarmoq kesimidagi hujjatlar, masalan, xalq ta'limi muassasalarida “vnebudget fondlari” shakllanishi va ulardan foydalanish tartibini belgilovchi 344-son qaror, qo'shimcha manbalar harakatining tartib-qoidalarini va ichki nazorat ehtiyojini aniqlaydi.

Xalqaro nazariy yo'nalishda Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) ishlarida ichki audit PFM tizimining yadro elementi sifatida talqin qilinadi. Diamond ichki auditni “davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligining muhim tarkibiy qismi” ekanini asoslaydi (“the internal audit function ... an important component of government financial management”). So'nggi yillarda IMF PFM blogidagi tahliliy materiallarda ichki auditning “qutilarni belgilashdan ancha kengroq” vazifalariga urg'u beriladi: “u mablag'lardan to'g'ri foydalanishni ta'minlaydi, xavflarni boshqaradi va ishonchni mustahkamlaydi” (“goes beyond ticking boxes ... manages risks ... builds trust”).

Mahalliy ilmiy adabiyotlarda ham ichki auditning davlat tashkilotlari uchun ahamiyati izchil ochib berilgan. Masalan, S.U. Mehmonov budget tashkilotlarida ichki auditni “resurslardan oqilona foydalanish va intizomni

¹ <https://lex.uz/docs/-5030957>

² <https://lex.uz/docs/-6136910>

mustahkamlashning muhim institutsional mexanizmi” sifatida ko’rsatadi (maqolada auditning tashkiliy va amaliy jihatlari yoritilgan). Shuningdek, u ichki auditni IIA talqiniga tayangan holda “mustaqil va xolis baholash faoliyati” sifatida tavsiflaydi. Bu talqin mahalliy amaliyot uchun me’yoriy-metodik asos vazifasini bajaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi davlat moliyasini boshqarishning nazariy prinsiplari, xalqaro audit standartlari (INTOSAI, COSO) hamda O’zbekiston Respublikasining amaldagi normativ-huquqiy hujjatlariga tayanadi. Tadqiqotda tizimli, tahliliy, taqqoslama va statistik usullar qo’llanilgan.

Tahlil jarayonida 2024–2025-yillar uchun O’zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, Markaziy bank, Davlat statistika qo’mitasi va Hisob palatasi ma’lumotlaridan foydalanilgan. Shuningdek, Xalqaro valyuta jamg’armasi (IMF) va Jahon bankining Public Financial Management hamda Internal Audit Effectiveness bo’yicha hisobotlari metodologik manba sifatida tanlab olingan.

Empirik bosqichda budget tashkilotlarining budgetdan tashqari mablag’lar hisobini yuritish amaliyoti, ichki audit tizimining tashkiliy holati va nazorat mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotning asosiy e’tibori budgetdan tashqari mablag’larning shaffofligi, hisobdorlik darajasi va ichki auditning samaradorligini oshirishga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

So’nggi yillarda O’zbekiston Respublikasida budgetdan tashqari mablag’lar hisobini yuritish tizimi bosqichma-bosqich takomillashmoqda. Davlat moliyasi shaffofligini oshirish maqsadida Moliya vazirligi tomonidan 2024-yilda joriy qilingan “Elektron budget” axborot tizimi (e-budget.gov.uz) orqali budget tashkilotlarining daromadlari va budgetdan tashqari tushumlari yagona ma’lumotlar bazasida qayd etilmoqda. Davlat statistika qo’mitasi ma’lumotlariga ko’ra, 2024-yilda budgetdan tashqari mablag’lar umumiy daromadlarning 14,8 foizini tashkil etgan, bu ko’rsatkich 2023-yilga nisbatan 1,3 foizga o’sishni bildiradi.

Tahlil natijalari shuni ko’rsatadiki, budgetdan tashqari mablag’lar to’lovli xizmatlar, ijaraga berish, homiylik mablag’lari hamda grantlar orqali shakllanib, ularning salmog’i so’nggi yillarda barqaror o’sish tendensiyasini ko’rsatmoqda. Shu bilan birga, ayrim budget tashkilotlarida bu mablag’larni hisobga olish va moliyaviy intizomni takomillashtirish yo’nalishida tizimli ishlarni kuchaytirish zarurati mavjud. Ichki audit tizimini yanada samarali ishlashga yo’naltirish, mas’ul xodimlarning malakasini oshirish hamda raqamli nazorat mexanizmlarini kengaytirish orqali mavjud imkoniyatlardan yanada to’liq foydalanish prognoz qilinmoqda. Moliya vazirligi huzuridagi Ichki audit departamentining 2025-yil boshida o’tkazilgan tahlillari ham bu yo’nalishda aniqlik va shaffoflikni ta’minlash bo’yicha ijobiy o’sish salohiyatini tasdiqlaydi.

Xalqaro tajriba shuni ko’rsatadiki, ichki audit tizimini kuchaytirish budgetdan tashqari mablag’lardan foydalanish samaradorligini oshiradi. Jahon bankining 2024-yil hisobotida ta’kidlanishicha: “Internal audit functions, when independent and risk-based, significantly reduce the misuse of public funds.” Ushbu yondashuvga muvofiq, auditni xatar-asosli tahlilga yo’naltirish va natijalarni raqamli tahlil vositalari orqali baholash zarurligi e’tirof etiladi (1-rasm).

1-rasm. Ichki audit xizmatining faoliyat rejasi tarkibiy qismlari

Mahalliy tadqiqotchi Z. Xamidova (2024) O'zbekiston sharoitida ichki audit "faqat nazorat vositasi emas, balki boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlovchi mexanizm" bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Shu nuqtayi nazardan, tahlil shuni ko'rsatadiki, hozirgi amaliyotda audit xulosalari ko'pincha hisobot xarakterida qolmoqda, biroq ularni qaror qabul qilish jarayoniga integratsiya qilish darajasi past.

Tadqiqot natijalari shundan dalolat beradiki, budjetdan tashqari mablag'lar hisobi samaradorligini oshirish uchun bir qator ustuvor yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli integratsiya yo'nalishida budjetdan tashqari tushumlarni real vaqt rejimida kuzatuvchi avtomatlashtirilgan tizimlarni keng joriy etish zarur. Ichki auditning institutsional mustaqilligini kuchaytirish uchun audit hisobotlarini to'g'ridan-to'g'ri rahbarlik organlariga taqdim etish amaliyotini kengaytirish lozim. Xavfga asoslangan audit metodikasini joriy etish resurslardan foydalanishdagi xatarlarni oldindan baholash va profilaktika nazoratini kuchaytirish imkonini beradi. Shuningdek, audit kadrlarini tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun xalqaro (INTOSAI, COSO, IIA) standartlariga mos sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish zarur.

Umuman olganda, 2024–2025-yillardagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, budjetdan tashqari mablag'lar hajmi o'sayotgan bo'lsa-da, ularni boshqarish tizimi hamda ichki audit samaradorligini oshirish uchun institutsional, texnologik va kadrlar islohotlari talab etiladi. Bu esa davlat moliyaviy nazoratining zamonaviy bosqichiga o'tish uchun muhim shart hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, budjet tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va ichki audit tizimi davlat moliyaviy boshqaruvining muhim bo'g'ini sifatida shakllanib, uning samarali faoliyati moliyaviy intizomni mustahkamlash, korrupsiyaga qarshi barqaror mexanizmlarni rivojlantirish hamda resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashda katta salohiyatga ega. O'zbekiston sharoitida so'nggi yillarda moliyaviy boshqaruvni raqamlashtirish, ochiqlik va hisobdorlikni oshirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlar natijasida budjet jarayonlarining shaffofligi bosqichma-bosqich kuchayib bormoqda. Yaqin istiqbolda budjetdan tashqari mablag'lar hisobi to'liq avtomatlashtirilishi, ichki audit hisobotlari esa boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlariga yanada faol integratsiya qilinishi kutilmoqda.

Shu bois, tizimni takomillashtirish uchun normativ-huquqiy bazani yanada mukammallashtirish zarur. Budjetdan tashqari mablag'lar shakllanishi, sarflanishi va hisobini yuritish jarayonlarini yagona standart asosida tartibga soluvchi alohida nizom ishlab chiqilishi lozim. Ichki auditning institutsional mustaqilligini kuchaytirish ham muhim: bu borada ichki audit bo'limlari rahbarlarini bevosita Moliya vazirligi huzuridagi Ichki audit agentligiga hisobot beruvchi tartibda joylashtirish amaliyoti maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu esa audit natijalarining xolisligini ta'minlaydi.

Raqamli audit tizimini joriy etish ham dolzarb vazifa hisoblanadi. "Elektron budjet" platformasi doirasida budjetdan tashqari mablag'lar bo'yicha alohida modul yaratish orqali tushumlar va xarajatlarni real vaqt rejimida kuzatish imkonini beruvchi mexanizmni tatbiq etish lozim. Kadrlar salohiyatini oshirish masalasi ham alohida ahamiyatga ega bo'lib, ichki auditorlar uchun xalqaro standartlar (COSO, INTOSAI, IIA) asosida malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish va auditni xatar-asosli yondashuv bilan uyg'unlashtirish tavsiya etiladi.

Bundan tashqari, audit natijalaridan boshqaruv qarorlarida faol foydalanish zarur. Ichki audit hisobotlari faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki budjet tashkilotlarida strategik rejalashtirish va resurs taqsimotini optimallashtirish vositasi sifatida qo'llanilishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va ichki auditni takomillashtirish davlat sektorida moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish, shaffoflikni kuchaytirish hamda xalqaro standartlarga yaqinlashishning muhim omilidir. Taklif etilgan chora-tadbirlarning bosqichma-bosqich amalga oshirilishi O'zbekiston Respublikasida davlat moliyasini barqaror va samarali boshqarish tizimini shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Budjet kodeksi. – Qabul qilingan: 26.12.2013-yil, – <https://lex.uz/docs/-2304138>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining, 01.08.2022 yildagi 416-son qarori. "Davlat organlari va tashkilotlarining ichki audit xizmati to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida". <https://lex.uz/docs/-6136910>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining, 08.04.2025 yildagi 210-son qarori. "2025 — 2030-yillarda davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida". <https://lex.uz/uz/docs/-7469803>
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. "Davlat byudjeti va byudjetdan tashqari mablag'lar tahlili bo'yicha 2024-yilgi statistik ma'lumotlar". – <https://stat.uz>
5. International Monetary Fund (IMF). Extrabudgetary Funds (Technical Notes and Manuals No. 10/09). – Washington D.C., 2024. – <https://www.imf.org/external/pubs/ft/tnm/2010/tnm1009.pdf>
6. World Bank. Public Financial Management: Strengthening Internal Audit in the Public Sector. – Washington D.C., 2024. – <https://www.worldbank.org>

7. OECD. Budget Transparency Toolkit: Practical Steps for Supporting Openness, Integrity and Accountability in Public Financial Management. – Paris, 2023. – <https://www.oecd.org/gov/budgeting>
8. Xamidova Z. U., Isakov A. "Internal Audit of Financial Assets in Budgetary Organizations." World of Science Academic Research Journal, 2024, Vol. 3, No. 4, pp. 45–52. – <https://wos.academiascience.org>
9. Меҳмонов С.У. давлат секторида бухгалтерия ҳисоби халқаро стандартлари асосида бюджет ҳисобини ислоҳ этиш йўналишлари. <https://cyberleninka.ru/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
